

Literatura a knihovní procesy v současnosti

Předmět Literatura, knihovní procesy a trh

Knihovní procesy

- Které to jsou?
- Kde o nich lze nalézt aktuální odborné a platné informace?

Knihovní procesy - <https://ipk.nkp.cz/odborne-cinnosti/knihovni-procesy>

- Akvizice
- Katalogizace, zpracování
- Správa a organizace knihovního fondu
- Ochrana knihovního fondu
- Digitalizace
- Služby

Akvizice - legislativa

- [Zákon č. 134/2016 o zadávání veřejných zakázek](#) (týká se nákupu knih a informačních zdrojů do knihovních fondů)
- [Zákon č. 46/2000 Sb. o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů \(tiskový zákon\)](#)
- [Zákon č. 37/1995 ze dne 8. února 1995 o neperiodických publikacích](#)

Akvizice – odborný obsah a dokumenty

- [Standard pro dobrý knihovní fond](#) (2017, .pdf)
- - [Zlatý fond české a světové literatury pro fondy veřejných knihoven](#) (.xlsx, 98 kB)
- [Metodický pokyn Ministerstva kultury k vymezení standardu doplňování a aktualizace knihovního fondu pro knihovny zřizované a/nebo provozované obcemi na území České republiky](#) (2017, .pdf)
- [O akviziční politice](#)
- [Doplňování fondů NK ČR](#)
- [Služby pro vydavatele - ISBN, ISMN, ISSN / Povinný výtisk neperiodických publikací / Povinný výtisk periodického tisku / Roční výkazy o neperiodických publikacích / Adresář nakladatelů v ČR / Ohlášené knihy a hudebniny / O.K. Ohlášené knihy / CIP \(Katalogizace v knize\)](#)
- [Periodický tisk](#) (informace na stránkách Ministerstva kultury ČR)
- [Why DDA is here to stay? An analysis of demand driven acquisition model for libraries : a ProQuest whitepaper](#) (2018)
- [The future of open access books: Findings from a global survey of academic book authors. Springer Nature white paper](#) (2019)

Standard pro dobrý knihovní fond

Metodický pokyn Ministerstva kultury
k vymezení standardu doplňování
a aktualizace knihovního fondu pro knihovny
zřizované a/nebo provozované obcemi
na území České republiky

<https://ipk.nkp.cz/docs/standard-pro-dobry-knihovni-fond>

Vážená paní starostko, vážený pane starosto,

knihovní fond je pro každou knihovnu základním nástrojem a východiskem pro poskytování služeb čtenářům a návštěvníkům knihoven. Nový metodický pokyn Ministerstva kultury ČR přináší základní principy a pravidla pro stanovení rozsahu, obsahu a kvality knihovních fondů v knihovnách zřizovaných a/nebo provozovaných obcemi. Najdete zde i doporučení pro stanovení rozpočtu pro nákup knih, časopisů a také pro aktualizaci knihovního fondu. Publikace navazuje na již dříve vydaná metodické pokyny „Standard pro dobrou knihovnu“ a „Služby knihoven knihovnám“.

Ministerstvo kultury České republiky
Asociace krajů České republiky
Svaz měst a obcí České republiky
Spolek pro obnovu venkova ČR

Článek 6. Rozsah knihovního fondu

Jedním ze základních kritérií budování knihovního fondu je jeho rozsah, který obecně vychází z povinnosti knihovny poskytovat veřejné knihovnické a informační služby, jakož i další služby podle § 4 odst. 1 a 3 knihovního zákona (například z počtu obyvatel obce, počtu škol v místě apod.).

Důležitým měřítkem kvality knihovního fondu také je, zda je plně využitelný pro uspokojování potřeb místní komunity, naplňování požadavků spolupráce knihoven při výkonu regionálních funkcí a vzájemné spolupráci v širším kontextu (tj. potřeby vzdělávacích institucí v místě působení knihovny a reciproční poskytování dokumentů).

Doporučený rozsah celkového objemu knihovního fondu

= 2 až 3 knihovní jednotky³ na obyvatele.⁴

Minimální rozsah knihovního fondu (i pro nejmenší knihovny) = 2 500 knihovních jednotek.

U knihoven v obcích do 500 obyvatel se doporučení použije s ohledem na prostorové možnosti přiměřeně tak, aby byly v knihovně dostupné knihy pro hlavní kategorie uživatelů.

Stanovení rozsahu a obsahu knihovního fondu poboček a malých knihoven, stejně tak i knihoven velkých sídel vyžaduje individuální přístup.

Při analýze okolí získáváme informace ke stanovení doplňování knihovního fondu – zjišťujeme, jaké je demografické složení obyvatel obce, jaké jsou pracovní možnosti v místě, místní spolky, vzdělávací instituce aj.

Zlatý fond literatury pro fondy českých knihoven

- Seznam více než 1 300 klasických děl
 - „Zlatý fond“ či „literární kánon“ české a světové literatury, který reprezentuje tradice domácí a světové kultury
 - Rozdělen na 3 oblasti:
 - 1. Zlatý fond české literatury
 - 2. Zlatý fond světové literatury
 - 3. Zlatý fond literatury pro děti a mládež
- Více na: <https://ipk.nkp.cz/docs/zlaty-fond-2018/view>

Ukázka ze zlatého fondu literatury pro veřejné knihovny

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K
Zlatý fond české a světové literatury pro fondy veřejných knihoven										
Doporučení										
Standard pro dobrý knihovní fond doporučuje, aby každá veřejná knihovna vytvářela základní fond, který by měl zahrnovat systematicky budovaný výběr beletrie, naučné literatury, regionální literatury a neknižních materiálů dlouhodobé hodnoty, který slouží k uspokojování základních potřeb uživatelů.										
Obrátili jsme se na odborníky, aby pro tento účel vytvořili soubor klasických literárních děl, jakýsi zlatý fond či literární kánon české a světové literatury, který reprezentuje tradice domácí a světové kultury. Jedná se o díla, která by měla být zastoupena v základním knihovním fondu každé veřejné knihovny. Pro tento účel vznikl seznam 1 303 klasických děl, který je rozdělen na tři oblasti:										
◀ ▶ ÚVOD Úvod_česká beletrie Česká beletrie Úvod_zahraniční be ... (+) : ◀										

Katalogizace

- Katalogizační politika (Národní knihovna ČR)
- Katalogizace podle RDA (Metodiky, příručky, instrukce, prezentace...)
- Dotazy ke katalogizaci (Národní knihovna ČR)
- Portál Národní autority ČR
- Certifikovaná metodika pro katalogizaci kartografických dokumentů podle RDA (v Digitálním repozitáři NUŠL)
- Certifikovaná metodika pro katalogizaci starých kartografických tisků a rukopisů podle RDA v MARC21 (v Digitálním repozitáři NUŠL)
- Pracovní skupina pro historické fondy
- Česká národní bibliografie
- RETROKON - Retrospektivní konverze katalogů českých knihoven
- Projekt Bibliografické citace (citace.com)
- Metodika tvorby bibliografických citací (Knihovna univerzitního kampusu MU)
- Přebírání kopií obálek a anotací do katalogů (obalkyknih.cz)

Věcné třídění

- Tezaurus Medical Subject Headings (v českém překladu, Národní lékařská knihovna)
- Polytematický strukturovaný heslář (PSH, Národní technická knihovna)
- Věcné authority. Věcné zpracování (Národní knihovna ČR)
- Mezinárodní metoda KONSPEKTU (Národní knihovna ČR)

Správa a organizace knihovního fondu

- ZÁKON 257 ze dne 29. června 2001 o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon)
- Vyhláška 88/2002 Sb. Ministerstva kultury k provedení zákona č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon)
- Provádění revize knihovního fondu - výklad Ministerstva kultury ČR
- Evidence a revize knihovních fondů - stanovisko Ministerstva financí
- Správa knihovních fondů (Informace na stránkách NK ČR)

Ochrana knihovních fondů

- Ochrana knihovních fondů (informace na stránkách Národní knihovny ČR)
- Podpora trvalého uchování a a zpřístupnění tradičních textových dokumentů (Koncepte rozvoje knihoven 2017-2020, Priorita č. 4) (.pdf, 328 kB)
- Modrý štít
- IFLA - Živelní pohromy a havárie - prevence a plánování: Stručný manuál (.pdf, 392 kB)
- UNESCO Risks Associated with the Use of Recordable CDs and DVDs as Reliable Storage Media in Archival Collections - Strategies and Alternatives

Modrý štít

<https://www.skipcr.cz/odborne-organy/cesky-komitet-modry-stit>

Digitalizace

Digitální knihovny a databáze

- Národní koncepce dlouhodobé ochrany digitálních dat v knihovnách (.docx)
- Národní digitální knihovna
- Národní úložiště šedé literatury - certifikovaná metodika
- Digitální knihovny NK ČR (Kramerius, Manuscriptorium, Webarchiv)
- Česká digitální knihovna
- Evropská digitální knihovna - Europeana
- Registr digitalizace

Dotační programy na podporu digitalizace

- VISK 6
- VISK 7

Digitalizace

Dokumenty, informace

- Digitalizace a digitální zpřístupnění dokumentů
- Zachování paměti světa. Doporučení UNESCO týkající se zachování a zpřístupnění dokumentárního dědictví včetně toho, které je v digitální podobě ze dne 17. 11. 2015 (.doc)
- Manifest IFLA pro digitální knihovny
- Blog o problematice "digital preservation"
- Doporučení [Evropské] komise ze dne 27.10.2011 o digitalizaci kulturního materiálu a jeho dostupnosti on-line a o uchovávání digitálních záznamů (.pdf)
- Koncepce trvalého uchování knihovních sbírek tradičních a elektronických dokumentů v knihovnách ČR do roku 2010 (.doc, 615 kB; tabulky; zkratky)
- Registr instalací Krameria
- Informační stránky o systému Kramerus
- Informační stránky pro vývojáře

i2010 Digital Libraries Initiative

- Zelená kniha - Autorské právo ve znalostní ekonomice (.pdf, 339 kB)

Služby

Knihovna evidovaná u Ministerstva kultury ČR poskytuje veřejnosti knihovnické a informační služby způsobem zaručujícím rovný přístup všem podle zákona č. 257/2001 o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon) a podle vyhlášky č. 88/2002 k provedení uvedeného zákona.

- Evidence knihoven u Ministerstva kultury ČR
- Metodické vyjádření Ministerstva kultury k problematice poskytování veřejných knihovnických a informačních služeb způsobem zaručujícím rovný přístup všem bez rozdílu
- Metodický pokyn Ministerstva kultury k vymezení standardu veřejných knihovnických a informačních služeb poskytovaných knihovnami zřizovanými a/nebo provozovanými obcemi a kraji na území České republiky

Služby

- Rovný přístup. Standard Handicap Friendly. Metodická příručka pro práci knihoven s uživateli s postižením (2019, .pdf)
- Sekce pro služby (do r. 2011 Komise pro služby)
- Legislativní dokumenty meziknihovnických služeb
- Centrální portál českých knihoven (Knihovny.cz)
- Přehled služeb Národní knihovny ČR
- Ptejte se knihovny

SDRUK = sekce pro služby

<http://www.sdruk.cz/sdruk/odborne-sekce/sekce-pro-sluzby/clanek/sekce-pro-sluzby/>

Problémové okruhy:

- nepřizpůsobiví občané - možnosti vykázaní z objektů, omezení přístupu ke službám, využití ochranky, spolupráce s policií...
- přístup k internetu v knihovnách - omezení přístupu k některým stránkám či službám, děti a internet, wi-fi v knihovnách...
- autorský zákon v praxi knihoven
- elektronické dodávání dokumentů
- meziknihovnická výpůjční služba
- registrace čtenářů - ochrana osobních údajů, osobní doklady, přístup k cizincům, on-line registrace a elektronický podpis, možnosti sdílení registrace a služeb s jinými knihovnami či institucemi
- e-knihy
- vymáhání pohledávek
- platební systémy: on-line platby, platební karty, uživatelská konta, virtuální peněženky, mobilní platby ...
- správa a ochrana knihovního fondu: systémy zabezpečení, zkušenosti s RFID, samoobslužné výpůjčky, návratové boxy, volné výběry a elektronické katalogy...
- zpřístupnění knihovnických služeb handicapovaným uživatelům

Osiřelé dílo

- V souladu s § 27a autorského zákona (dále jen „AZ“) dílo, jehož autor není určen a nalezen ani po provedení důsledného vyhledávání ve smyslu § 27b AZ
- dílo, u něž není známo jméno autora
- dílo, kde je známo jméno autora, ale není znám kontakt na něj
- dílo, kde je známo jméno autora i jeho dědiců, ale není znám kontakt na ně či na některé z nich
- dílo, kde nejsou známi dědicové po zemřelém autorovi či někteří z nich
- Seznam osiřelých děl, u kterých již proběhlo důsledné vyhledávání a k nimž DILIA spravuje práva – viz stránky DILIA
- Jak užívat osiřelé dílo (ve smyslu autorského zákona)? – viz DILIA

DILIA

- divadelní, literární, audiovizuální agentura
- spolek autorů a dalších nositelů autorských práv
- hlavním předmětem její činnosti je zajišťování ochrany autorských práv
- základní činnosti DILIA se dělí na kolektivní správu a agenturu

Agentura DILIA

- Agenturní oddělení **zajišťují uzavření licenčních smluv** na užití děl českých a zahraničních autorů
- Poskytují zejména **právní servis pro autory i uživatele děl** a vykonávají další související aktivity (poskytování divadelních textů, konzultační činnost, úschovy děl atd.)
- Hudební oddělení zajišťuje **vydávání a pronájem hudebních materiálů** k českým i zahraničním hudebně-dramatickým dílům

Literární oddělení agentury DILIA

- Zajišťuje práva pro knižní užití autorských děl z oblasti beletrie, vědecké a naučné literatury, dětské literatury a knižní ilustrace
- Dlouholeté zkušenosti, jazyková vybavenost, znalost prostředí, know-how, tradice, pevné kontakty na domácím i světovém knižním trhu
- Spolupráce s DILIA je v mnoha ohledech výhodná pro české autory, kteří se mohou spolehnout na její odbornost při uzavírání smluv.
- Zastupuje české autory, včetně autorů překladu, nebo jejich dědice pro knižní či časopisecké užití autorských děl v tuzemsku a zahraničí
- Poskytuje českým autorům, včetně autorů překladu, nebo jejich dědicům smluvní servis, který zahrnuje sjednání smluvních podmínek, vyhotovení smlouvy, inkaso honorářů, včetně případných urgencí, vymáhání platby a právní záštity
- Na základě smlouvy zajišťujeme doručení autorských výtisků na adresu autorů nebo jejich dědiců

Kolektivní správa v DILIA

- DILIA vykonává kolektivní správu autorských práv především **v oblasti literatury a audiovize.**
- V rámci kolektivní správy **zastupuje autory a dědice**, pro které vybírá a rozděluje náhradní a licenční autorské odměny.
- Náhradní odměny vybírá také pro **knižní nakladatele a vydavatele tištěných periodik.**
- **S uživateli uzavírá hromadné smlouvy na celý repertoár** v oblastech vymezených autorským zákonem a oprávněními od Ministerstva kultury ČR.
- **Více informací na stránkách pro autory, nakladatele a uživatele.**

Sazebník odměn za služby elektronického dodávání dokumentů knihovny podle § 97e odst. 4 písm. h) autorského zákona

**Sazebníky pro r. 2020
- DILIA zveřejňuje v
souladu s § 98f
autorského zákona**

	Podoba rozmnoženiny pro koncového zákazníka	Sazba*	Minimální sazba za 1 objednávku**	Limit počtu stran	Maximální sazba za jednu objednávku**
Články	Elektronická	5 Kč/str.	10 Kč	-	75 Kč
Výňatky z knih, skript, učebnic apod.	Elektronická	5 Kč/str.	10 Kč	20	75 Kč

* Odměna je stanovena za jednu stránku předlohy.

** Jednou objednávkou se rozumí jedna elektronická rozmnoženina jednoho článku, díla nebo jeho části. U knižních vydání literárních děl ve formě románu, novely, souboru povídek, básnické sbírky apod. a u vědeckých děl v knižní podobě, zejm. učebnic je prostřednictvím služby EDD umožněno poskytnutí pouze neúplného díla (výňatku) v elektronické podobě, a to v maximálním rozsahu 20ti stran předlohy.

Sazebník - odůvodnění

Odůvodnění:

Sazebník pokrývá licenční oblast, kde DILIA poskytuje knihovnám podle knihovního zákona licenci na zpřístupňování zveřejněného díla knihovnou na vyžádání podle § 18 odst. 2 autorského zákona, včetně zhotovení jeho rozmnoženiny nezbytné pro takové zpřístupnění, jednotlivcům ze strany veřejnosti, a to výhradně pro účely výzkumu nebo soukromého studia. Navrhovaná změna sazebníku směřuje k zobecnění sazebníku. Původní znění sazebníku vycházelo z faktické situace, kde jediným žadatelem o licenci byla Národní knihovna a na základě dlouhodobé praxe bylo licencování podle § 97e odst. 4 písm. h) autorského zákona řešeno výhradně kolektivní smlouvou mezi DILIA a NK ČR. Nicméně úprava v citovaném ustanovení je obecná, licenci je možné udělit kterékoliv knihovně podle knihovního zákona. Změny v sazebníku odpovídají stávající praxi knihoven.

Doporučení ke zkoušce

- Z **každé oblasti knihovních procesů** vybrat alespoň 2 důležité dokumenty, pročíst je s porozuměním a interpretovat jejich obsah a význam pro knihovny
- Prostudovat **Standard pro dobrý knihovní fond**
- Prostudovat službu CKP – Knihovny.cz
- Rozumět roli **DILIA a jejímu propojení s NK** a českým knihovnictvím